

НАЦІОНАЛЬНИЙ ІНСТИТУТ СТРАТЕГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

ЗАТВЕРДЖУЮ

Голова Приймальної комісії
до аспірантури
Національного інституту
стратегічних досліджень,
Директор

_____ Р. М. Павленко

11 березня 2019 року

Програма
вступного іспиту до аспірантури
зі спеціальності 051 Економіка
спеціалізація «Економічна безпека»

Програма вступного іспиту до аспірантури зі спеціальності 051 Економіка, спеціалізація «Економічна безпека» / Шемаєва Л. Г., Юрків Н. Я., Гладких Д. М. / за заг. ред. Л. Г. Шемаєвої. – К. : НІСД, 2019. – 9 с.

Укладачі:

д. е. н., професор Шемаєва Л. Г.

д. е. н., професор Юрків Н. Я.

к. е. н., доцент Гладких Д. М.

Програма затверджена на засіданні відділу фінансової політики 11 березня 2019 року, протокол № 3.

Завідувач відділу
фінансової політики

Л. Г. Шемаєва

ЗМІСТ

ТЕМА 1.	ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ ...	4
ТЕМА 2.	СТРУКТУРНІ АСПЕКТИ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ В КОНТЕКСТІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ	4
ТЕМА 3.	ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА	5
ТЕМА 4.	ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ	5
ТЕМА 5.	СОЦІАЛЬНІ АСПЕКТИ ТА РОЗВИТОК ЛЮДСЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ В КОНТЕКСТІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ	5
ТЕМА 6.	ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ	6
	СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	6
	КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ВІДПОВІДІ ВСТУПНИКА	9

ТЕМА 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Поняття «економічна безпека». Економічна безпека в системі національної безпеки. Об'єкти економічної безпеки. Національні економічні інтереси та їх класифікація. Загрози економічній безпеці. Критерії, показники та індикатори економічної безпеки країни. Порогові значення індикаторів економічної безпеки та методи їх визначення. Методологія дослідження стану економічної безпеки держави. Оцінювання рівня економічної безпеки через визначення інтегрального індексу економічної безпеки. Методичні підходи до оцінювання вагових коефіцієнтів індикаторів економічної безпеки. Роль порогових значень у регулюванні рівня економічної безпеки. Економічна безпека держави, суб'єктів господарювання, населення. Зовнішні та внутрішні загрози економічній безпеці України, їхня генеза та особливості розвитку. Система забезпечення економічної безпеки.

ТЕМА 2. СТРУКТУРНІ АСПЕКТИ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ В КОНТЕКСТІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Структурна перебудова економіки України та її економічна безпека. Взаємозв'язок понять економічне зростання і економічний розвиток та їх індикатори. Екстенсивний та інтенсивний типи розвитку економіки. Характеристики моделей економічного зростання. Виробнича функція Кобба-Дугласа. Конкурентна політика в контексті економічної безпеки. Процес приватизації в Україні та його вплив на рівень економічної безпеки. Проблема розвитку внутрішнього ринку України в контексті економічної безпеки. Структура системи забезпечення економічної безпеки. Інвестиційна безпека держави. Поняття «технологічна безпека», технологічні пріоритети розвитку країни. Роль науково-технологічного прогресу (НТП) в економічному зростанні. Темп НТП і сукупна факторна продуктивність. Метод визначення внеску НТП в економічне зростання (метод залишку Солоу). Методологічні підходи оцінювання рівня та ступеня інноваційного розвитку. Зовнішні та внутрішні ознаки інноваційного розвитку. Проблеми розвитку паливно-енергетичного комплексу та енергетична безпека України. Продовольча безпека держави та пріоритети її зміцнення. Військово-економічна безпека. Формування інституційної системи українського суспільства та економічна безпека. Тіньова економіка та чинники її формування й відповідні загрози економічній безпеці держави. Методи визначення обсягів тіньового ВВП, тіньової зайнятості та тіньової заробітної плати. Напрями детінізації економіки. Економічна безпека регіонального розвитку України: чинники, загрози, проблеми та шляхи їх розв'язання. Економічна безпека суб'єктів господарювання.

ТЕМА 3. ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА

Поняття «фінансова безпека держави». Основні загрози фінансовій безпеці України, шляхи їх подолання. Грошово-кредитна політика в забезпеченні економічної безпеки країни, проблеми грошово-кредитної політики України. Інфляція, антиінфляційна політика та їх вплив на економічну безпеку України. Стабільність національної валюти в контексті економічної безпеки держави. Банківська система, її місце та роль у забезпеченні економічної безпеки. Державний бюджет, проблеми доходів і видатків бюджету в контексті економічної безпеки. Проблеми міжбюджетних відносин. Податкова політика України, її вплив на економічну безпеку держави та суб'єктів господарювання. Напрями реформування податкової системи України. Поняття зовнішнього та внутрішнього державного боргу, боргова політика. Проблеми забезпечення рівноваги платіжного балансу України.

ТЕМА 4. ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Глобалізація як чинник економічної безпеки. Суб'єкти зовнішнього впливу на економічну безпеку України. Поняття «економічна незалежність». Участь України в міжнародних економічних об'єднаннях. Україна в системі міжнародних фінансів. Прямі іноземні інвестиції як чинник впливу на економічну безпеку. Вплив потоків капіталів на економічну безпеку. Зовнішня торгівля та її вплив на економічну безпеку, структура та проблеми зовнішньої торгівлі України. Тарифні й нетарифні методи захисту внутрішнього ринку України. Членство України в СОТ у контексті економічної безпеки держави. Вимірювання відкритості економіки країни. Геоекономічний потенціал стратегічного розвитку України. Стратегічні напрями міжнародного економічного співробітництва України.

ТЕМА 5. СОЦІАЛЬНІ АСПЕКТИ ТА РОЗВИТОК ЛЮДСЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ В КОНТЕКСТІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Економічна безпека особи: чинники, критерії, загрози. Зайнятість населення в контексті національної безпеки держави. Доходи населення та пріоритети державної політики у сфері грошових доходів населення. Пріоритети державної соціальної політики в контексті забезпечення економічної безпеки України. Проблеми розвитку соціальної сфери та їх вплив на стан економічної безпеки держави та особи. Поняття людського капіталу та політика його розвитку. Соціально-демографічні чинники економічної безпеки. Проблеми формування соціальної злагоди в умовах України. Проблеми забезпечення економічної безпеки у процесі реформування системи соціального захисту. Напрями реформування пенсійної системи України.

ТЕМА 6. ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Політика забезпечення економічної безпеки в системі державної політики. Правові основи забезпечення економічної безпеки держави. Методологічні засади механізму забезпечення економічної безпеки держави. Мета й методи аналізу та моніторингу економічної безпеки країни. Критерії забезпечення рівня економічної безпеки. Методологічні аспекти регулювання рівня економічної безпеки. Взаємозв'язок критеріїв економічної безпеки, суперечливість векторів індикаторів і показників економічної безпеки. Оптимізація системи державного управління як чинник економічної безпеки країни. Міжнародний досвід забезпечення економічної безпеки. Пріоритети стратегії забезпечення економічної безпеки України. Забезпечення економічної безпеки України в умовах гібридної війни.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. *Про основи національної безпеки України* : закон України від 21.06.2018 № 2469-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19>.
2. *Стратегія національної безпеки України*, затверджена Указом Президента України від 26 травня 2015 року № 287/2015. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/287/2015>.
3. Аналітична доповідь до Щорічного послання Президента України до Верховної Ради України «Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2018 році». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.niss.gov.ua/public/File/Analit_Dopovid_Poslannia_2018.pdf
4. *Базилюк Я. Б.* Конкурентоспроможність національної економіки: сутність та умови забезпечення : монографія / Я. Б. Базилюк. – К. : НІСД, 2002. – 132 с. (Сер. «Економічні стратегії»; Вип. 7).
5. *Барановський О. І.* Фінансова безпека : монографія / О. І. Барановський // Інститут економічного прогнозування. – К. : Фенікс, 1999. – 338 с.
6. *Барановський О. І.* Фінансова безпека в Україні (методологія оцінки та механізми забезпечення) / О. І. Барановський; Київський національний торговельно-економічний університет. – К. : Вид-во «Ліга нова», 2004. – 759 с.
7. *Бюджетна політика України: сутність, стан та пріоритети розвитку* Монографія / І. Д. Якушик, Н. В. Корень. – К. : «МП Леся», 2015. – 164 с.
8. *Варналій З. С.* Економічна безпека : Навчальний посібник. За ред. Варналія З. С. – К. : Знання, 2009. – 647 с.
9. *Власюк О С.* Актуальні проблеми фінансової безпеки України в умовах посткризової трансформації : монографія / [Олександр Степанович Власюк](#), [Нац. ін-т стратег. досліджень](#). – К. : НІСД, 2014. – 428 с.
10. *Васильців Т. Г.* Економічна безпека підприємництва України: стратегія та механізм зміцнення : монографія / Т. Г. Васильців. – Львів : Арал, 2008. – 386 с.
11. *Гальчинський А.* Інноваційна стратегія українських реформ / А. Гальчинський, В. Геєць, А. Кінах [та ін.]. – К. : Знання України, 2002. – 326 с.

12. *Ганслі Т. М.* Соціальна політика та соціальне забезпечення за ринкової економіки / Т. М. Ганслі; пер. з англ. О. Перепада. – К. : Основи, 1996. – 237 с.
13. *Герасимчук З. В.* Економічна безпека регіону: діагностика та механізм забезпечення : монографія / З. В. Герасимчук, Н. С. Вавдіук. – Луцьк : Надстир'я, 2006. – 244 с.
14. *Гладких Д. М.* Вплив присутності банківського капіталу російського походження на стабільність банківської системи України // Стратегічні пріоритети. – 2015. – № 3 (36). – С. 64–72.
15. *Гладких Д. М.* Негативні чинники курсової стабільності національної грошової одиниці в Україні та напрями їх мінімізації // Стратегічні пріоритети. – 2016. – № 1 (38).
16. *Донбас і Крим: ціна повернення.* За заг. ред. В. П. Горбуліна, О. С. Власюка, Е. М. Лібанової, О. М. Ляшенко (2015). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/Razom_kRym_donbas-4ab2b.pdf.
17. *Державний бюджет і бюджетна стратегія в умовах економічних реформ : у 4 т. : Монографія.* – К., ДННУ «Акад.фін. управління», 2012. – Т. 1 Стабілізація державних фінансів у контексті стратегії реформ. – 2012. – 1016 с.
18. *Економічний розвиток України: інституціональне та ресурсне забезпечення : монографія / О. М. Алимов, А. І. Даниленко, В. М. Трегобчук [та ін.].* – К. : Об'єднаний інститут економіки НАН України, 2005. – 540 с.
19. *Енергетична безпека України: стратегія та механізми забезпечення / А. І. Шевцов, М. Г. Земляний, А. З. Дорошкевич [та ін.]; за ред. А. І. Шевцова.* – Дніпропетровськ : Пороги, 2002. – 264 с.
20. *Єрмошенко М. М.* Фінансова безпека держави: національні інтереси, реальні загрози, стратегія забезпечення / М. М. Єрмошенко. – К. : КНТЕУ, 2001. – 309 с.
21. *Задорожний Г. В.* Економічна безпека і «тіньова» економіка : монографія / Г. В. Задорожний, П. О. Іваненко, С. В. Тютюнникова. – Х. : ХІБМ, 1999. – 206 с.
22. *Касперович Ю. В.* Напрями вдосконалення механізму трансфертного ціноутворення відповідно до Рекомендацій ОЕСР / Ю. В. Касперович // Стратегічні пріоритети. – 2015. – № 3(36). – С. 86–96. – Режим доступу: http://www.niss.gov.ua/public/File/Str_prioritetu/Druk_Strateg_Pr_06_01_16.pdf
23. *Коваль О. П.* Перспективи впровадження загальнообов'язкової накопичувальної пенсійної системи в Україні: вплив на економічну безпеку : монографія / О. П. Коваль. – К. : НІСД, 2012. – 240 с.
24. *Пастернак-Таранушенко Г. А.* Економічна безпека держави / Г. А. Пастернак-Таранушенко; за ред. проф. Б. Кравченка. – К. : Ін-т державного управління і самоврядування при Кабінетові Міністрів України, 1994. – 140 с.
25. *Пріоритети реформування та напрями перспективного розвитку міжбюджетних відносин в умовах бюджетної децентралізації: Аналітична доповідь // О. С. Власюк, Л. Г. Шемяєва, Н. В. Корень, Ю. В. Касперович, Л. П. Лондар.* – К. : НІСД, 2015. – 80 с. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/mizhbudzhetni_vidnosunu-2c799.pdf

26. *Собкевич О. В., Шевченко А. В.* [та ін.]. Пріоритети інвестиційного забезпечення структурних реформ у промисловості України / О. В. Собкевич, А. В. Шевченко [та ін.]. – Київ : НІСД, 2014. – 82 с.

27. *Система економічної безпеки держави* / за заг. ред. д. е. н., проф., заслуженого економіста України Сухорукова А. І.; НІПМБ при РНБО України. – К. : ВД «Стилос», 2009. – 685 с.

28. *Соколовська А. М.* [Особливості податкової системи України та напрями її коригування](#) / А. М. Соколовська. – Фінанси України, 2013, № 9. – С. 28–44. – [PDF] [з сайту irbis-nbu.gov.ua](#)

29. *Соціально-економічна безпека* : навч. посібн. / О. О. Беляєв, Л. П. Бортнікова, В. І. Кириленко [та ін.]; за заг. ред. О. О. Беляєва, В. І. Кириленка. – К. : КНЕУ, 2010. – 316 с.

30. *Стиглиць Дж.* Крутое пике: Америка и новый экономический порядок после глобального кризиса / Стиглиць Джозеф; пер. с англ. В. Лопатка. – М. : Эксмо, 2011. – 512 с.

31. *Стратегії розвитку України: теорія і практика* / за ред. О. С. Власюка. – К. : НІСД, 2002. – 864 с.

32. *Супіханов Б. К.* Розвиток ринків аграрної продукції: монографія / Б. К. Супіханов. – 2-ге вид., доновн. і переробл. – К. : ННЦ ІАЕ, 2009. – 530 с.

33. *Флейчук М. І.* Легалізація економіки та протидія корупції у системі економічної безпеки: теоретичні основи та стратегічні пріоритети в умовах глобалізації : монографія / М. І. Флейчук. – Львів : Ахілл, 2008. – 660 с.

34. *Харазішвілі Ю. М.* Тіньова зайнятість та тіньова оплата праці в Україні: оцінки та прогнози / Ю. М. Харазішвілі // Стратегія розвитку України (економіка, соціологія, право). – 2011. – № 4.

35. *Шемаєва Л. Г.* Фінансова безпека держави в умовах гібридної війни: [монографія] / Л. Г. Шемаєва. – К. : НА СБ України, 2016. – 84 с.

36. *Шемаєва Л. Г.* Критерії підвищення фінансової безпеки промислових підприємств / Л. Г. Шемаєва // Х.: Вісник ХНУ, 2015р. – № 3. – С. 200–204.

37. *Шемаєва Л. Г.* Визначення властивостей ресурсного забезпечення економічної безпеки підприємства / Л. Г. Шемаєва, О. М. Ляшенко // Фінанси України, 2012 р. – № 10 (203). – С. 76–84.

38. *Шлемко В. Т.* Економічна безпека України, сутність і напрямки забезпечення : монографія / В. Т. Шлемко, І. Ф. Бінько. – К. : НІСД, 1997. – 144 с. (Сер. «Національна безпека»; Вин. 2).

39. *Шумпетер Йозеф А.* Теорія економічного розвитку: Дослідження прибутків, капіталу, кредиту, відсотка та економічного циклу / Йозеф А. Шумпетер; пер. з англ. В. Старка. – К. : Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2011. – 242 с.

40. *Юрків Н. Я.* Економічна безпека реального сектора економіки України: стратегічні пріоритети і теоретико-методологічні засади забезпечення : монографія / Н. Я. Юрків. – Л. : ПАІС, 2012. – 400 с. (23,3 ум.-друк. арк.).

41. *Яремко Л. А.* Глобалізований регіон та зовнішньоекономічна безпека України: теоретико-методологічний аспект : монографія / Л. А. Яремко. – Львів : Видавництво Львівської комерційної академії, 2007. – 524 с.

42. *Greer B.* European economic security / B. Greer // Securing Europe's future / ed. by Flanagan St., Hampson F.-E. – 1986. – P. 221–244.

43. *Miles Kahler.* Economic security in an Era of Globalization: Definition and Provision. (Presentation to the Conference on Globalization and Economic Security in Asia: Governance and Institutions. Institute of Defence and Strategic Studies. – Singapore, 2003. – 11 September.

44. *Poirson H.* (1998), «Economic Security, Private Investment, and Growth in Developing Countries», International Monetary Fund Working Paper, 98/4, January.

45. *Cable V.* «What is International Economic Security?», International Affairs. – Vol. 71. – № 2 (1995). – P. 305–324.

46. *Luciani G.* «The Economic content of security», Journal of Public Policy. – Vol. 8. – № 2 (1989). – P. 151–173.

47. *Czeslaw Mesjasz.* Economic Security. Cracow University of Economics, Poland (Paper presented at the IPRA General Conference 5 July 2004 – 9 July 2004, Sopron, Hungary).

48. *Donald Losman.* «Economic Security. National Security Folly?», Policy Analysis. – № 409. – 2001. – 1 August.

49. *Zagashvili V. S.* (1994), Aktualnye Problemy Vneshneekonomicheskoi Bezopasnosti Rossii [Topical Problems of Russian Economic Security]. – Moscow.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ВІДПОВІДІ ВСТУПНИКА

Оцінка в балах	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
		Оцінка	Пояснення
90-100	Відмінно	A	Відмінно (відмінне виконання лише з незначною кількістю помилок)
82-89	Добре	B	Дуже добре (вище середнього рівня з кількома помилками)
75-81		C	Добре (в цілому правильне виконання з певною кількістю суттєвих помилок)
67-74	Задовільно	D	Задовільно (непогано, але зі значною кількістю недоліків)
60-66		E	Достатньо (виконання задовольняє мінімальним критеріям)
1-59	Незадовільно	FX	Незадовільно (без можливості участі в конкурсі)